

59 VRIJSTELLINGEN

VERLEEND VOOR 2003

Landbouwkundige **KNELPUNTEN**

ONDER DE LOEP

In de vorige uitgave van deze nieuwsbrief hebben we u uitgebreid geïnformeerd over het convenant gewasbescherming dat op 10 maart jl. is ondertekend door verschillende partijen. Belangrijk – en acuut – aandachtspunt was het oplossen van een aantal landbouwkundige knelpunten voor het groeiseizoen 2003.

Bij dit gehele proces van vrijstellingen is een groot aantal organisaties betrokken.

Hieronder vindt u een korte toelichting op het traject tot nu toe. Vervolgens

komen enkele vertegenwoordigers van de betrokken organisaties aan het woord.

Zij geven hun mening over het afgelopen

proces, en hoe het voornemen in het con-

venant om te komen tot 50% reductie van

de knelpunten voor 2004 dient te worden

gehaald.

De overheid heeft van begin af aan zelf de verantwoordelijkheid voor deze knelpuntenexercitie genomen. De PD heeft de knelpunten geïnventariseerd, beoordeeld en voorzien van één of meer mogelijke oplossingsrichtingen. Vervolgens heeft het CTB de oplossingsrichtingen beoordeeld op risico's en de mogelijkheden om die risico's via gebruiksvoorschriften en beperkingen te ondervangen. Op basis van de uitgebrachte adviezen hebben de verantwoordelijke bewindspersonen vervolgens besloten tot het wel of niet verlenen van een vrijstelling. Daarbij is als randvoorwaarde gehanteerd dat er geen onaanvaardbare risico's op het gebied van arbeidsomstandigheden en volksgezondheid worden geaccepteerd. De milieurisico's worden zoveel mogelijk beperkt door de vrijstelling specifiek op het knelpunt af te stemmen en zo nodig aanvullende gebruiksvoorschriften te formuleren. In de handhaving zal hierop worden toegezien. Deze exercitie heeft geresulteerd in een totaal van 59 vrijstellingen.

Bij de overige 51 knelpunten bleek dat het niet mogelijk was de risico's voor de volksgezondheid en/of de toepasser in te schatten (er kon dus geen veilig gebruik worden vastgesteld) of dat de normen voor volksgezondheid en/of arbo werden overschreden. Gezien de randvoorwaarde dat er geen onaanvaardbare risico's op het gebied van arbeidsomstandigheden en volksgezondheid worden geaccepteerd, zijn deze knelpunten dan ook niet opgelost met een vrijstelling.

*Gericht zoeken naar
innovatieve oplossingen*

Minder knelpunten in 2004

Overheid en bedrijfsleven gaan de inspanning nu aan om het aantal knelpunten voor 2004 met de helft te verminderen. Hiertoe zal gericht worden gezocht naar innovatieve oplossingen. Verder zal worden bevorderd dat het CTB beschikt over voldoende beoordelingscapaciteit om via een voortvarende behandeling van aanvragen voor toelating van nieuwe middelen knelpunten weg te nemen. Daarnaast zullen meer deskundigen worden betrokken bij de beoordeling van de knelpunten en oplossingen.

OP GROND VAN GEZOND IS EEN UITGAVE
VAN HET MINISTERIE VAN LNV OVER HET
GEWASBESCHERMINGBELEID VAN DE VOLGENDE
MINISTERIES: LNV, VROM, V&W, SZW EN VWS.

Landbouwkundige knelpunten
onder de loep **1**

Knelpunten exercitie 2003 **1-2**

De dreiging van het wortelknobbelaaltje **3**

Preventieve onkruidbeheersing:
foppen van onkruid **3**

De aantrekkelijke werking
van feromonen **4**

op GROND van GEZOND

gewassen beschermen & onkruid bestrijden

KNELPUNTEN

EXERCITIE 2003:

hoe is het verlopen,
hoe moeten we verder?

Annemiek Wesselo,
PLANTENZIEKTENKUNDIGE DIENST (PD)

"Wij moesten beoordelen wat knelpunten waren en bijbehorende oplossingen in de vorm van vrijstellingen inventariseren en uitwerken. Het was een heel gepuzzel, maar wel een uitdagend karwei waar we met man en macht aan hebben gewerkt. Alles overziend is het best goed gegaan, gezien het proces: er liep veel door elkaar heen, er werd rond het convenant op veel niveaus tegelijkertijd gedacht en gedaan, en al die verschillende denken werkprocessen hadden weer invloed op elkaar. We weten nu wat er aan zit te komen en kunnen het systematischer aanpakken. Voor 2004 willen we een bredere groep deskundigen bij de beoordeling betrekken en we praten van tevoren met de convenantpartners over de aanpak en criteria, zodat voor iedereen duidelijk is waarom je tot een bepaalde conclusie komt."

Folko Dorgelo,
CTB COLLEGE VOOR DE TOELATING VAN
BESTRIJDINGSMIDDELEN

"Het CTB was onderaannemer in dit proces: wij kregen knelpunten aangedragen door de PD. In het begin kregen we weinig instructies uit Den Haag en hebben

met de PD samen gezocht naar de meest efficiënte werkwijze. Het ging in veel gevallen om middelen die (niet) meer toegelaten zijn, met oude dossiers. 'Kijk even in het dossier' wordt vaak gezegd, maar mensen hebben geen idee hoeveel tijd het zoekwerk kost. We moesten alle middelen gelijk behandelen. Deze actie is voor ons een behoorlijke ingreep geweest. We hebben bijna alle beoordelaars moeten inzetten, waardoor de afhandeling van reguliere aanvragen is vertraagd. Als dit nu voor een tweede keer gebeurt, lopen we weer een achterstand op van een paar maanden. Voor de volgende ronde is het dan ook belangrijk dat Den Haag tijdig afspraken met ons maakt over de doelstelling, met een goede planning en duidelijke uitgangspunten."

Rien van Haperen,
ALGEMENE INSPECTIE DIENST (AID)

"De AID is er in adviserende zin bij betrokken geweest, ook vorig jaar al. Voor ons is het belangrijk dat vrijstellingen uitvoerbaar en dus ook handhaafbaar zijn. Het gaat dan vooral om de dikwijls omvangrijke wettelijke gebruiksvoorschriften die bij een vrijstelling horen. Door alle perikelen rond de vogelpest dit jaar hebben we er wat minder aandacht aan kunnen besteden, maar in het najaar starten we een project om te kijken of de gebruiksvoorschriften voor de verleende vrijstellingen naar behoren zijn nageleefd. Daarnaast zal door gerichte controles bekeken worden of voor de knelpunten waarvoor geen vrijstelling is verleend geen verboden middelen zijn gebruikt. Met het proces tot nu toe heb ik goede ervaring, de contacten met het ministerie zijn prima. Het is natuurlijk altijd een compromis zo'n regeling, voor ons is de gedetailleerdheid soms toch nog te groot. Wij hebben er belang bij dat voor de acute knelpunten een mogelijkheid wordt gecreëerd, je hebt echt een probleem als telers de illegaliteit in dreigen te duiken."

André van Raalte, IVAM

“Wij hebben in opdracht van de FNV gewaakt over de arbeidshygiëne. Het is tot nu toe vooral een milieudiscussie geweest, er is maar mondjesmaat rekening gehouden met de mensen die spuiten en diegenen die werken in de gewassen. Ik ben van begin af aan bij de discussies betrokken. Het proces verliep wat rommelig, het moest allemaal erg snel en het ging niet altijd even zorgvuldig, zowel inhoudelijk als wat betreft de communicatie. Op zich wel begrijpelijk, maar voor de tweede ronde moet er wat meer tijd voor worden genomen. Verder is het CTB erg formalistisch te werk gegaan, ze hebben hun opdracht wat al te letterlijk opgevat en gewoon een rekenmodel op alles los gelaten. Ze hebben verder niet nagedacht of hun restricties nou wel zo realistisch en logisch waren. Ook in suggesties waren ze niet geïnteresseerd, verwezen iedereen door naar DL van LNV of een van de andere partners. Ik heb mede daardoor het gevoel dat ik me er wel mee mocht bemoeien maar dan slechts vanaf de zijlijn.”

Henk Scheele, AKKERBOUWER

“Uiteraard heb ik het proces nauwgezet gevolgd en ik ben er niet erg van onder de indruk. In mijn eigen sector zijn niet veel knelpunten, maar we hebben voor geen enkele een vrijstelling gekregen. Ik ben dan ook heel cynisch over het convenant. Er zijn wel degelijk echte knelpunten, bijvoorbeeld voor bieten zitten we dringend op Opus Team te wachten. Dit zou volgens een reguliere toelating binnenkort worden toegelaten, maar het CTB heeft door deze hele exercitie geen tijd meer gehad voor hun ‘gewone’ werk, dus dit loopt nu achter. Ik heb het gevoel dat het hele proces slecht gemanaged is, dus mijn aanbeveling voor het volgende jaar zou dan ook zijn: zet er een goede manager op en zorg dat het CTB goed bestuurd wordt. Om terug te komen op Opus Team voor de bieten: we hebben het nu nodig, dit zou volgens de reguliere toelating al geregeld zijn, maar door de

vertraging staat het nu op de agenda voor oktober. Dan hebben we er voor dit jaar niks meer aan. Vervelend is dat de middelen wel al in het buitenland te krijgen zijn, dus die verleiding is groot, ondanks dat boeren hier zelf echt niet op zitten te wachten.”

Ronald Clemens, NEDERLANDSE BOND VAN BOOMKWEKERS

“Wij hebben als belangenbehartigers van de boom- en vaste plantenkwekers een werkgroep opgezet met deskundigen uit alle gewasgroepen van onze sector. In overleg met de telers hebben we een knelpuntenanalyse gemaakt. Er zijn verschillende vrijstellingen gekomen waarvan er één uitermate belangrijk was voor onze sector. Aangezien we op termijn een oplossing hiervoor verwachten door middel van een reguliere toelating is deze overbrugging zeer welkom en telers zijn er dan ook zeer tevreden mee. Het proces tot nu toe was voor iedereen een leerproces. Uiteraard heb ik wat kritische kanttekeningen: het belangrijkste is dat de capaciteitsproblemen bij het CTB worden opgelost.”

Conno de Ruijter, AGRODIS

“Agrodis heeft een tussenpositie, waardoor we veel kennis hebben over wat producenten kunnen en willen, als ook de telers. Het vrijstellingsproces hebben we met kromme tenen gevolgd, de gesprekken tussen SNM en LTO duurden erg lang. Daardoor kwam er veel te laat duidelijkheid over de knelpunten en daarmee ook de oplossingen. Onze rol was deze eerste ronde te beperkt, onze unieke expertise is te laat ingezet en daardoor onvoldoende benut. Voor de volgende ronde hebben wij ons huiswerk al gedaan: we hebben een overzichtelijke lijst met knelpunten én oplossingen. Voor ons is het belangrijk dat er vaart in het proces wordt gehouden, telers maken vroeg in het jaar hun plannen, dus er moet snel duidelijkheid zijn. Het idee van SNM om een apart college van deskundigen te creëren voor een extra

toetsing vind ik slecht: pas dan de huidige instituten aan, maar creëer geen nieuwe, dat zorgt alleen maar voor nog meer vertraging.”

Johan Henken, SYNGENTA CROP PROTECTION B.V.

“Ik ben erbij betrokken toen de eerste knelpuntenlijst verscheen in december. Ik heb commentaar geleverd over de aangedragen oplossingen, de zin/onzin ervan aangegeven. Wat mij het meest is opgevallen in dit proces is hoe ongelooflijk veel beslag deze exercitie heeft gelegd op de tijd van alle betrokken instanties. En dat voor een tijdelijke oplossing. Dat moet voor de toekomst anders, want daardoor kwam het reguliere proces en daarmee het creëren van structurele oplossingen in de knel. Kijk bijvoorbeeld bij andere Noord-Europese landen: als een middel daar is toegelaten dan kan je er van uit gaan dat er goed naar is gekeken en laat het dan hier ook toe – tijdelijk. Maak er niet een te groot verhaal van voor slechts tijdelijke oplossingen en concentreer je op structurele zaken.”

Hans Muilerman, STICHTING NATUUR EN MILIEU

“Wij zijn buitengewoon teleurgesteld hoe het de afgelopen periode is verlopen, er is ongelooflijk veel vanuit de losse pols gegaan. Door de tijdsdruk was de inventarisatie van knelpunten een soort van ‘roep u maar’, er zijn daardoor veel te veel stoffen in een vrijstelling terecht gekomen. Dit is alleen maar verlies voor ons en dus voor het milieu en dat is dan ook eens maar nooit meer, onacceptabel om het zo te herhalen. We hebben het knarsetandend toegelaten in de verwachting dat er structureel wat gaat veranderen. Nu moet er echt een draai gaan komen naar duurzaam ondernemen, die bal ligt nu bij LTO. We hebben er wel vertrouwen in dat andere partijen dit ook serieus nemen, maar het moet wat ons betreft nu ook **echt** gebeuren.”

GEWASBESCHERMINGONDERZOEK: PREVENTIE EN MONITORING

In de vorige nieuwsbrief hebben we u over het gewasbeschermingonderzoek geïnformeerd en aangekondigd in de volgende uitgaven aan verschillende onderdelen aandacht te besteden. In deze nieuwsbrief komen preventie en monitoring aan bod, aan de hand van voorbeelden uit verschillende teelten.

voorbeeld van aantasting van peen door een wortelknobbelaaltje (*m. hapla*)

De dreiging van het WORTELKNOBBELAALTJE

Aaltjes zorgen al jaren voor problemen bij verschillende teelten en onderzoekers houden zich dan ook al langer met onderzoek naar bestrijding ervan bezig. Het vervelende is dat er vele soorten aaltjes zijn, er steeds nieuwe bijkomen en dat ze vaak niet op dezelfde wijze bestreden kunnen worden. Momenteel bestaat er veel onrust over het wortelknobbelaaltje, dat sinds het verbieden van algemene grondontsmetting voor flinke problemen zorgt. Aanvankelijk kwam deze aaltjessoort alleen in het zuidoosten van ons land voor, maar is inmiddels ook gesignaleerd in andere gebieden met lichte gronden. Deze aaltjessoort reageert grillig, vermeerdert zich bijzonder rap en is zeer besmettelijk, waardoor inmiddels voor 2 varianten (chitwoodi en fallax) de quarantaine status is afgegeven.

>>>

FOPPEN van ONKRUID

Sinds 2003 is het onkruidkundig onderzoek onderdeel van de koe- pel voor gewasbeschermingonderzoek. Dit vooral omdat de onkruidproblematiek niet los gezien kan worden van gewasbescher- ming, zeker niet vanuit een geïntegreerde optiek. Het onderzoek richt zich voor een groot deel op biologische landbouw, omdat daar de onkruiden voor een groot probleem zorgen (erg arbeidsinten- sief). De voor de biologische landbouw ontwikkelde methoden kun- nen vervolgens worden ingezet ten behoeve van geïntegreerde land- bouw in het algemeen.

- >>> **T**wee begrippen zijn belangrijk in het onderzoek naar aaltjes:
1. Kennis over hoe goed een aaltje zich kan vermeerde- ren in een bepaald gewas (waardplantgeschiktheid). Dit is van groot belang bij het opstellen van het bouw- plan;
 2. Mate van schadelijkheid van een aaltje. Dit is belang- rijk bij de keuze welk gewas je nu gaat telen.

Over beide begrippen is de laatste jaren veel kennis opgebouwd en toegepast. Enige belangrijke aanbevelingen die op basis hiervan al gedaan zijn:

- goede onkruidbeheersing is essentieel, want zowel chitwoodi als fallax kunnen zich op veel onkruid- soorten voortplanten;
- betrek uitgangsmateriaal zoveel mogelijk vanuit directe omgeving of bekende herkomst;
- houdt in het bouwplan al rekening met risico van besmetting met wortelknobbelaaltjes (korte teelten, slechte waardplanten);

Voorkomen is altijd beter dan genezen en dat geldt hier helemaal, aangezien bestrijding nog niet mogelijk is: telers moeten besmetting te allen tijde zien te voorkomen, dus preventie en detectie zijn cruciaal. Hieraan wordt dan ook veel aandacht gegeven in het onderzoek. Uitgangspunt is daarbij het gebruik van niet-chemische middelen en methoden (bv. biologische grondontsmetting) en verbetering van kwaliteit van uitgangsmateriaal, waardoor verdere verspreiding kan worden voorkomen.

Het advies bij besmetting is momenteel nogal drastisch: als deze aaltjes worden geconstateerd op een besmet perceel, wordt geadviseerd volledig met de teelt te stoppen op dit perceel (nul-optie).

Het huidige onderzoek is erop gericht dit advies waar mogelijk te nuanceren en richt zich op zaken als:

- Detectie van het wortelknobbelaaltje in de grond;
- Wat is het risico voor besmette partijen? Is het advies om teelt volledig te staken bij besmetting echt nodig?
- Hoeveel aaltjes kunnen er in pootgoed zitten?
- Hoe groot is de kans dat aaltjes een blijvende besmetting veroorzaken?

Wilt u meer weten over dit onderzoek, dan kunt u contact opnemen met Gerard Korthals, g.w.korthals@ppo.dlo.nl, telefoon 0320 291111.

Centrale vraag bij het onderzoek is hoe je een teeltsysteem sterker kan maken door een effectieve onkruidbeheersing. Het onkruidonderzoek is heel praktijkgericht en nieuwe ideeën worden in een zo vroeg mogelijk stadium al besproken met telers, bijvoorbeeld in een werkgroep van Biologica.

In veel teelten wordt gebruik gemaakt van preventieve maatregelen gevolgd door mechanische bestrijding. Preventief kan veel worden bereikt, hoewel aanvullende maatregelen altijd nodig zullen zijn. Uitgangspunt bij preventie is:

- zorg dat er geen onkruidzaden worden geproduceerd;
- zorg dat er geen zaden je bedrijf binnen komen door bijvoorbeeld mest, machines, zaaizaad;
- zorg dat zaden die er wel zijn, kiemen op een moment dat onkruid gemakkelijk is te bestrijden.

Enkele voorbeelden van preventieve maatregelen zijn:

Foppen van onkruid

Uitgaande van het principe dat veel onkruid ontkiemt na een lichtprikkel, zijn verschillende methoden te bedenken om onkruid preventief te bestrijden. Dit kan onder meer door de volgende maatregelen:

Vals zaaibed

Bij gewassen die later in het jaar gezaaid kunnen worden, is het mogelijk om enkele weken voor het zaaien de grond oppervlakkig te bewerken. Hierdoor wordt het onkruid letterlijk 'gefopt', want door de lichtimpuls die het hierdoor krijgt begint het te ontkiemen, en kan vervolgens – vlak voor het zaaien – mechanisch worden opgeruimd. Hierdoor neemt de onkruiddruk aanzienlijk af.

Afdekken van eg (zie foto linksboven)

Door het afdekken van het werktuig bij de laatste opper- vlakkige bewerking voorkom je juist dat de onkruidzaden hun benodigde lichtprikkel krijgen. Het onkruid ont- kiemt daardoor niet en veroorzaakt dus minder overlast (tot 70% minder).

Bodembedekkers

Als het gewas eenmaal staat, moet het oppervlak waar onkruid kan opkomen zo klein mogelijk worden houden. Dit kan door afdekking met bedekkingmateriaal, bijvoorbeeld vermalen stro-producten. Momenteel wordt gezocht naar afdekkers met andere gewassen. Daarnaast lijkt extract van afstervend rogge van invloed te zijn op ontkieming van onkruiden. Dit onderzoek loopt nu en lijkt verrassende resultaten te gaan opleveren. Dit zou mooi passen in het biologische teeltconcept van bodemweerbaarheid.

Verder wordt momenteel het belang onderzocht van het voorkomen van zaadproductie in gewassen die op zich geen last van het onkruid hebben. Zo is onlangs het gevaar van veronkruiding van graan gebleken. De zaadproductie van onkruid in wintertarwe kan oplopen tot duizenden zaden per plant. Ook hier kunnen bodembedekkers gezaaid tussen de rijen graan een oplossing bieden.

Hoe goed ook op een bedrijf aan onkruidpreventie wordt gewerkt, een boer zal altijd ook onkruid moeten bestrijden. Het onkruidprogramma richt zich ook op verbetering van methoden voor deze bestrijding. Wilt u meer weten over het onkruidonderzoek, dan kunt u contact opnemen met Bert Lotz, Bert.Lotz@wur.nl, telefoon 0317 475925

Door preventief in rechte, ruime bedden te zaaien (precisie-zaai), is het mogelijk de mechanische vingerwieder in te zetten.

foto's PPO

De AANTREKKELIJKE werking van FEROMONEN

Het nabootsen van insectenseksferomonen (hierna: feromonen) om te bepalen of bepaalde insecten aanwezig zijn, of om ze er dusdanig mee te verwarren dat er geen voortplanting meer plaats vindt, lijkt een veelbelovende en bijzonder milieuvriendelijke methode. Probleem is dat feromonen zeer specifiek zijn (ieder insect zijn eigen feromoon) en ook nog eens in zeer kleine hoeveelheden gebruikt worden. De beoordeling die noodzakelijk is voor toelating op basis van de bestrijdingsmiddelenwet is daardoor relatief duur. Het fonds kleine toepassingen kan hiervoor wellicht uitkomst bieden.

Seksferomonen zijn natuuridentieke verbindingen die door insecten worden verspreid om een partner te lokken voor de voortplanting. Bij motten zijn het de vrouwtjes die deze feromonen verspreiden en de mannetjes kunnen de sekslokstoffen buitengewoon goed waarnemen. Enkele tientallen picogrammen (10^{-12} g) per liter lucht zijn al voldoende om ze te doen reageren. Door verstoring van dit lokmechanisme kan een bepaalde soort worden gedecimeerd en daarom wordt er wereldwijd veel onderzoek naar gedaan.

Het gebruik van een feromonenvaak in de boomgaard

Het identificeren en gebruik van feromonen is al een oude techniek, het eerste feromoon werd in 1958 geïdentificeerd voor de zijderups. Inmiddels zijn de feromonen van meer dan 150 verschillende insectensoorten geïdentificeerd. Het gaat voornamelijk om motten, maar ook bij de citruswolluis werkt het goed en de vraag daarnaar is groot.

Feromonen kunnen op 4 manieren worden gebruikt:

- 1 In een signaleringssysteem**, om te bepalen of, en zo ja in welke aantallen een insect voorkomt op een bepaald moment. Deze monitorfunctie wordt in Nederland momenteel het meest gebruikt: een boer ziet iets vliegen, maar weet niet precies wat het is en is gauw geneigd te spuiten. Door gebruik van feromonen weet je het zeker;
- 2 De verwarringsmethode**. Er worden zoveel lokstoffen in de lucht gebracht dat mannetjes volstrekt gedestoreerd raken en de vrouwtjes niet meer kunnen vinden. Deze methode wordt in Nederland slechts beperkt toegepast. Dit in tegenstelling tot Noord-Amerika, waar deze methode al jaren op grote schaal wordt ingezet als onderdeel van een geïntegreerde bestrijding;
- 3 Als methode om een hele kolonie weg te vangen**. Theoretisch zou je met behulp van veel vallen alle mannetjes kunnen wegvangen, zodat er geen nakomelingen komen. Deze methode is nog niet 100% waterdicht, bovendien is in Nederland de schadedrempel te laag om insecten op deze manier te bestrijden. Deze methode wordt in landen zoals Peru en Venezuela met succes toegepast;
- 4** De vierde methode betreft de combinatie van

feromonen met een sterk insecticide, de zogenaamde **'attract and kill'-methode**. Eenmaal aangetrokken door de lokstof in een druppel pikt het insect ook het dodelijke middel op.

Feromonen worden in Nederland veel gebruikt voor signalering van insecten. Ook voor bestrijding ervan zijn ze interessant, maar in dat geval vallen feromonen onder de bestrijdingsmiddelenwet. Feromonen worden ook door insecten zelf gemaakt en verspreid. Bij verspreiding door mensen is het echter noodzakelijk om - op basis van de EU-gewasbeschermingrichtlijn en de nationale bestrijdingsmiddelenwet - de risico's voor milieu en mens te beoordelen. Deze beoordeling is duur ten opzichte van een kleine markt. Daardoor zijn feromonen niet interessant voor de toelatinghouders. Het fonds kleine toepassingen is bedoeld om deze problematiek op te lossen. Op dit moment zijn er nog geen aanvragen voor feromonen bij het fonds ingediend.

Binnen het gewasbeschermingonderzoek van LNV wordt momenteel gekeken naar het feromoon van de roze appelluis. Deze is lastig te identificeren, want het is een beest dat niet zoveel vliegt. Je ziet ze niet altijd en weet dus ook niet wanneer ze er zijn. Momenteel wordt nog gekeken naar hoeveel eieren er zijn afgezet, maar dat zegt niet zoveel, want die eieren moeten de winter nog door. Het werken met vallen met feromonen is een veel betrouwbaarder methode.

Wilt u meer weten over het onderzoek naar het gebruik van feromonen, dan kunt u contact opnemen met Frans Griepink, frans.griepink@wur.nl, tel 0317 476169

Overzicht contactpersonen gewasbeschermingonderzoek

Heeft u vragen of wilt u meer weten over bepaald onderzoek, dan kunt u in onderstaand overzicht vinden met wie u daarover contact op kunt nemen.

bloembollen/bomen

Ernst van den Ende
(j.e.van.den.ende@ppo.dlo.nl)
telefoon 0252 462159

fruit / paddestoelen / bijen

fruit: Bart Heijne, PPO Randwijk
(b.heijne@ppo.dlo.nl)
telefoon 0488 473718
paddestoelen: Jacqueline Baar
(j.baar@ppo.dlo.nl)
telefoon 077 4647575
bijen: Tjeerd Blacquièr
(t.blacquiere@ppo.dlo.nl)
telefoon 0317 478907

akkerbouw / vollegrondsgroenten

Piet Spoorenberg (p.spoorenberg@ppo.dlo.nl)
telefoon 0320 291401

glastuinbouw

Rob Meijer (r.meijer@ppo.dlo.nl)
telefoon 0174 636706

onkruid

Bert Lotz (Bert.Lotz@wur.nl)
telefoon 0317 475925

Op de volgende websites vindt u veel informatie over onderzoek, resultaten, informatiebijeenkomsten e.d.: www.plant.wageningen-ur.nl
www.ppo.dlo.nl

op GROND van GEZOND

Op Grond van Gezond is een gratis uitgave van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over de ontwikkelingen van het gewasbeschermingsbeleid van de ministeries van LNV, VROM, V&W, SZW en VWS.

landbouw, natuur en voedselkwaliteit

Deze nieuwsbrief is bedoeld voor iedereen die in zijn werk te maken heeft met gewasbescherming en het toelatingsbeleid.

Redactie: Hans Schollaart, Marianne Slot

Realisatie: Publimarket B.V.

Meer informatie over het gewasbeschermingsbeleid vindt u op www.minlnv.nl/gewasbescherming

Voor het doorgeven van een wijziging in adres of geadresseerde, het aanvragen van een abonnement of vragen over deze nieuwsbrief kunt u middels onderstaand e-mailadres contact opnemen met Marianne Slot bij het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit te Den Haag.

e-mail: opgrondvangezond@dl.agro.nl
Postbus 20401
2500 EK Den Haag